

De kleuterschool aan lager wal?

De integratie van de lagere school met het kleuteronderwijs berust op ideeën over doelmatigheid, die op het eerste gezicht wel plausibel lijken. De activiteiten in het onderwijs kunnen beter met elkaar in overeenstemming worden gebracht, zodat een continue onderwijsstroom kan ontstaan. Vanuit het oogpunt van de bedrijfsvoering is dat heel aantrekkelijk: de leermiddelen kunnen op elkaar worden afgestemd, het kind kan langzamerhand aan het schoolgaan wennen, mogelijk kan beter worden gepland, omdat het aantal en de omvang van de klassen eerder bekend zijn.

Verder doordenkend komt de twijfel op. Immers, het gezichtspunt van de bedrijfsvoering is isolerend; het verwaarloost sociale en psychologische facetten van de zaak. Daardoor wordt er — wat zo vaak al is gebeurd de laatste tijd — een drempel of een schotje uit het maatschappelijk leven gesloopt zonder dat de vraag wordt gesteld of er mogelijk toch een betekenis in zou kunnen schuilen.

Hiermede komen wij terecht bij het maatschappijbeeld. Globaal gesteld doet zich de vraag voor of het sociale leven in de loop van de geschiedenis op vrij willekeurige wijze vorm heeft gekregen in gewoonten, gedragspatronen en organisatievormen, of dat er in de institutionele ontwikkeling diep liggende behoeften tot uitdrukking zijn gebracht. Als econoom zal ik dit onderwerp (deze keer) verder onaangeroerd laten. De „maakbaarheid” van de onderwijsorganisatie wordt niet ter discussie gesteld; ik beperk mij tot de economische aspecten aan de gekozen organisatievorm. Het opgaan van het kleuteronderwijs in de lagere school kan de econoom zien als een „achterwaartse integratie” in de bedrijfstak, die in de produktieve sfeer vrij veel voorkomt. De onderneming, die wil integreren, motiveert de fusie — meestal gewoon overname inhoudend — met argumenten, die een doelmatige voortbrenging van goederen of diensten betreffen. Daar valt zeker iets voor te zeggen; ook de economische theorie heeft aanvankelijk het verschijnsel uit het oogmerk van efficiency trachten te verklaren. Het bleek echter moeilijk bewijsbaar, dat integratie leidt tot een hogere

produktiviteit dan andere, lossere organisatievormen, die zijn gebaseerd op lang- of kortlopende contracten. Er is toen de alternatieve verklaring opgekomen, dat samengaan wordt nagestreefd om de „normale” aanvoer van bepaalde inputs veilig te stellen. Op de intermediaire markten zou steeds het gevaar aanwezig zijn, dat afhankelijkheid ontstaat ten aanzien van de aanbieders, die bij het sluiten van nieuwe contracten kunnen dreigen de leveranties te staken. Daardoor zou de tegenpartij kunnen worden drooggelegd, of kunnen worden geconfronteerd met hoge overschakelingskosten, omdat andere aanbieders, als zij wel zouden willen leveren, niet zo zijn ingeschoten op de produktie-eisen, andere kwaliteiten leveren enz.

Laten wij vooropstellen dat het streven naar integratie niet is ingezet door de lagere scholen. Zij lijken veeleer te zijn overvallen door de ontwikkelingen; de argumenten komen uit de onderwijskundige hoek vanaf een beleidsniveau, dat ver afstaat van de plaatselijke verhoudingen, waarin de scholen opereren. Bovendien zijn wel de onderwijstechnische voordelen van afstemming gezien, maar heeft naar mijn weten geen duidelijke afweging plaatsgevonden van de mogelijke organisatievormen die coördinatie zouden kunnen bevorderen.

Waarom zou b.v. niet door plaatselijk overleg een basis kunnen worden gevonden voor een zinvolle samenwerking? De achterwaartse integratie, die nu schijnt te moeten plaatsvinden, noodzaakt iedere lagere school, die geen directe band heeft met een kleuterschool, in aller ij maatregelen te treffen. Uitgaande van een stagnerende markt van „inputs” zullen zij het kleuteronderwijs zelf ter hand moeten nemen om te voorkomen dat de aanvoer van leerlingen wordt drooggelegd.

In het algemeen zijn er in een dorp of stadswijk meer lagere scholen dan kleuterscholen. Mogelijkerwijs is dat te verklaren uit de omstandigheid, dat bij het kleuteronderwijs de bereikbaarheid een grote rol speelt, zodat de verscheidenheid van gewenste mogelijkheden eerst bij de lagere school vol tot ontplooiing

kan komen. Nederland biedt daarvoor ruime mogelijkheden. Reeds bij een relatief klein aantal belangstellenden kan een school worden gestart, die in aanmerking komt voor de financiële regelingen die in het algemeen gelden voor instellingen voor het lager onderwijs.

Er zijn twee negatieve aspecten te onderkennen aan een toestand, waarin alle lagere scholen zich verbinden met bestaande kleuterscholen, of zich zelf op het onderwijs aan 4- en 5-jarigen storten. Beschouwen wij de bestaande constellatie als een uitdrukking van de voorkeuren, dan komen de ouders voor een conflict te staan. De bereikbaarheid van de school, die prevaleert in de eerste jaren, moet nu aan de kant worden geschoven voor de voorkeuren van levensbeschouwelijke en sociale aard, die tot uiting komen in de verscheidenheid van de lagere scholen.

Is dit eerste gevolg van de integratie mogelijk vaag, omdat het betrekking heeft op de behoeftenbevrediging van de ouders, het tweede negatieve punt is dat niet. Het zal duidelijk zijn dat de afname van het aantal leerlingen, ergo een stagnerende onderwijsproduktie, niet wordt beantwoord met een vermindering van de capaciteit, maar dat juist een tegengestelde reactie zich voordoet, nl. opening van nieuwe onderwijscapaciteit in het kleuteronderwijs door verbouwing of nieuwbouw. Zonder dat is bewezen, dat in andere organisatievormen samenwerking niet tot dezelfde of vergelijkbare voordelen in onderwijskundig opzicht zou kunnen leiden, wordt — zo moeten wij concluderen — een verscheidenheid in het kleuteronderwijs aangebracht, waaraan klaarblijkelijk geen behoefte is en wordt met behulp van overheidsgelden bij afnemende aantallen kleuters capaciteit uitgebreid en die uitgebreide capaciteit in stand gehouden.

PH Admiraal